

Stropka don Cristobala

Federico
Garcia
Lorca

TEATR BAJ POMORSKI

Toruń, ul. Piernikarska 9, tel. 24717, 27424, 25309

Dyrektor naczelny i artystyczny
WOJCIECH OLEJNIK

Kierownik literacki
JERZY ROCHOWIAK

W repertuarze Teatru

Jakub i Wilhelm Grimmowie
KRÓLEWNA ŚNIEŻKA

Jan Brzechwa
CZERWONY KAPTUREK

Paweł Vogler
STRAŻNIK NOCY, CZYLI DAWNO TEMU
W ŻYDOWSKIM MIASTECZKU

Zenon Laurentowski
KOT W BUTACH

Bogusław Byczkowski
NIEZWYKŁE SPOTKANIE

Jan Drda
JAK KRÓLEWNA W ZGADYWANKI GRAŁA

Czesław Śieńko
PTAKI CZYLI KOSMICZNE JAJO

w przygotowaniu

Jerzy Rochowiak,
SŁONECZNA PIEŚN

Dział Organizacji Widowisk
Aleksandra Ogielska
Wislawa Zalecka
tel. 25309

Federico Garcia Lorca SZOPKA DON CRISTOBALA

(Retablillo de don Cristobal)

FARSA PARA GUIÑOL

przekład: Zofia Szleyen

reżyseria: Wojciech Olejnik

scenografia: Piotr Krochmalski

muzyka: Bogdan Szczepański

Obsada:

Don Cristobal	-	Włodzimierz Zawicki
Rosita	-	Agnieszka Andruszko
Matka	-	Mirostlaw Szczepański
Poeta	-	Włodzimierz Zawicki
Dyrektor teatru	-	Mirostlaw Szczepański
Kochankowie	-	Mirostlaw Szczepański

NIKO NIAKAS

Inspicjent: Mirostlaw Szczepański

Światło i dźwięk: Tomasz Chojnacki

Obsługa sceny: Wojciech Weber

Lalki i dekoracje wykonali:

Iwona Jaźwiec, Halina Kierczyńska, Sabina Kusz,
Ryszard Gumowski, Bogdan Nowakowski,
Andrzej Pietrzak

Premiera: marzec 1993

" SZOPKA DON CRISTOBALA " FEDERICO GARCII LORKI

Retablillo de don Cristobal (Szopka don Cristobala) jest utworem uteatralizowanym. Zapowiada go Poeta w sposób tak naiwny i gadatliwy, że aż interweniuje Dyrektor teatru, przyspieszając rozpoczęcie przedstawienia. Przyzywa na scenę lalki, które ociągają się z wyjściem.

Cristobal głosi się lekarzem, chce zarobić trochę pieniędzy na ożenek. Chorego leczy pałką, ale ostatecznie zdobywa dość pieniędzy, by ubiegać się o Rositę u jej matki. I z powodzeniem. Rosita pali się do małżeństwa, ale Cristobal jest pijakiem. Noc poślubna sprowadza się do przechwałek Cristobala. Niezaspokojona Rosita bierze sobie kochanków: Currita, Poetę i Chorego, co powoduje natychmiastowy poród dzieci. Don Cristobal szaleje z zazdrości. Uspokaja go jednak Dyrektor teatru, który usprawiedliwia też przed publicznością rubasznosc sztuki.

Sztuka jest świetnie osadzona w tradycji teatru ludowego /.../. Utwór ten, jak twierdzą niektórzy badacze, został napisany dla teatru La Tía Norica w Kadyksie. Znaczenie *Retablillo* omawia William I. Oliver: "*Szopka don Cristobala* była napisana jako utwór trzeci z kolei i stanowi nie tylko serce tej grupy sztuk, ale także punkt zwrotny w dramaturgii Lorki, jest sztuką, w której nauczył się używać swego lirycznego daru dla dobra sytuacji dramatu, rezygnując z czystego wzruszenia i piękna. Między prologiem i epilogiem umieścił on prawdziwie udaną hecę, w postaci nieco wulgarnej lalkowej farsy hiszpańskiej, która posłużyła za źródło trzem innym sztukom". Oliver nie bez racji sądzi, że *Retablillo* ma wsólny temat z *La zapatera prodigiosa* (Czarująca szewcowa) i *Amor de don Perlimplín con Belisa en su jardín* (Romans Perlimplina i Belisy).

Henryk Jurkowski, *Dzieje literatury dramatycznej dla teatru lalek*, Wrocław 1991, s. 258

Lorca przyznaje, że niektóre postacie krótkich fars spowinowacone są z włoską komedią *dell' arte*. Mówią to same postacie, np. w *Szopce don Cristobala* /.../. A w epilogu do tej farsy, autor powołuje się na pokrewne tradycje teatrów kukielkowych krajów śródziemnomorskich, ale podkreśla pierwszeństwo hiszpańskiej kukły.

Zofia Szleyen, *Groteski teatralne Lorki* (w:) Federico Garcia Lorca, *Teatro breve*. Tłum. z hiszpańskiego Z. Szleyen, Kraków 1966, s. 220

Opracowanie programu:
Katarzyna Bukowska
Piotr Krochmański
Jerzy Rochowiak

Lorca

Federico Garcia Lorca urodził się w 1898 roku w Fuentevaqueros w pobliżu Granady. „ Dzieciństwo i młodość - pisze Maria Strzałkowa - spędził w Andaluzji, malowniczej w pejzażu i w historii, bogatej w przeszłość arabską i oryginalną niezależność żyjących w niej dużych grup Cyganów./.../ Był to bez wątpienia jeden z najwybitniejszych - jeśli nie najwybitniejszy - poeta i dramaturg hiszpański naszego stulecia. „ Jego „ życie - pisze Zofia Szleyen - obracało się w sferze pieśni, teatru, malarstwa i poszukiwania coraz to nowych doznań twórczych. „² Studiował na wydziale filozofii i literatury Uniwersytetu w Granadzie, uczęszczając również na wykłady prawa. Pobierał też lekcje gry na fortepianie i gitarze.

○ W roku 1918 opublikował, nakładem własnym, pierwszą książkę - „ Impresje i pejzaże „ .

○ W roku 1919 przeniósł się do Madrytu. W roku 1920 ogłosił „ Księgę wierszy „ . W roku 1927 Federico Garcia Lorca ogłosił tom „ Pieśni „ . Rok 1927 jest wymieniany w omówieniach historii literatury hiszpańskiej jako rok głośnego wystąpienia grupy młodych hiszpańskich poetów i uczczenia przez nich trzechsetlecia śmierci poety Luisa de Gongory. Do grupy tej, nazywanej „ pokoleniem 27 „ , należeli m. in. Rafael Alberti, Damaso Alonso, Gerardo Diego, Jorge Guillén, którzy spotkali się w madryckim pokoju Lorki. W spotkaniach tych uczestniczyli też Luis Buñuel, Salvadore Dali.

Lorca

W roku 1928 Lorca ogłosił „Romancero cygańskie”. W historii liryki hiszpańskiej - pisze Maria Strzałkova - «Romancero cygańskie» zajmuje osobne miejsce. Oznacza m.in. odnowę w poetyce romancy /.../. Lorca nie tylko docenia trwałą wartość tej formy poetyckiej, lecz nasycił ją wrażeniami, barwami, obrazami i muzycznością w sposób oryginalny i ekspresywny.³

W latach 1929-30 Lorca studiował w Columbia University w Nowym Jorku, odbył też podróż na Kubę. Wrażenia z podróży do Ameryki zawarł w cyklu wierszy „Poeta w Nowym Jorku”.

W różnorodnej twórczości poetyckiej Lorca zwracał się i ku andaluzyjskiemu folklorowi, i ku kubizmowi /np. w słynnej „Odzie do Salvadora Dali”, i ku nadrealizmowi /głównie w wierszach z cyklu „Poeta w Nowym Jorku”, „Historyk i krytyk literatury, Federico de Onis tak charakteryzuje pisarstwo Garcia Lorki: «Do jego poezji docierało wszystko najbardziej postępowe i choć trudne przy wielkim wyrafinowaniu nowych prądów estetycznych, to jednak równocześnie ściśle splecione z elementami głęboko rdzennej twórczości narodowej. Można więc powiedzieć, że Lorca, poeta nowoczesny o swobodnej fantazji, jest też i najbardziej tradycyjny ze wszystkich współczesnych poetów. I tu leży przyczyna jego niezwykłej popularności.»⁴

Powróciwszy do Hiszpanii Lorca stworzył - po przewrocie republikańskim - w roku 1931 Teatr „La Baracca”, otrzymawszy do dyspozycji ciężarówkę z budą podobną do cyrkowej. W różnych miejscowościach Hiszpanii prezentował sztuki z wielkiego repertuaru (m.in. Calderona, „Życie jest snem”, Cervantesa, „Intramedia”, Lopego de Vega, „Pribañez i komandor”).

Lorca

Praca nad realizacją największych dzieł scenicznych Złotego Wieku reżysera F. Garcia Lorki - pisze Zofia Szleyen - nie była bez znaczenia dla F. Garcia Lorki - autora dramatycznego.

Podobnie jak u Lopego osią poetyckiego dramatu Lorki jest niemal zawsze jakaś populama romanca, pieśń ulicy lub pola, opiewająca autentyczne zdarzenie./.../

Federico Garcia Lorca zostawił nam sześć wielkich dramatów i jedną komedię oraz ponad drugie tyle fars groteskowych./.../

W pierwszych dwunastu latach twórczości od 1918-1931 roku przeważają na warsztacie teatralnym Lorki utwory z gatunku farsy (słowo farsa pojmujemy tu tak, jak określa jego hiszpańskie znaczenie: 1/ poemat sceniczny, 2/ sztuka wesola i zwykle krótka) groteskowej. Ostatnie cztery lata życia wypełniają wielkie dramaty; ale zdarzają się i tam, jak np. w „Pannie Rosicie”, sceny o cechach groteski.⁵

Sukces sceniczny przyniósł Lorce dramat historyczny „Mariana Pineda” wystawiony w Madrycie w roku 1927. „Niedola kobiety, miłość i śmierć stanowią oś dramatu. Do tych motywów będzie Lorca wracał w swoich arcydziełach, do których zaliczyć trzeba zwłaszcza trzy części dramaturgicznej trylogii: „Krwawe gody”/1933/, „Yerma czyli Bezplodna”/1934/ i „Dom Bernardy Alba”/1936/.⁶

Do znanych, często granych sztuk Lorki należy „Czarująca szewcowa”/1930/ - farsa zbliżona do hiszpańskich intermedii, pogodna w zakończeniu, pełna subtelności liryzmu i melancholijnej zadumy.⁷

Spośród sztuk napisanych dla teatru lalek - a w każdym razie często w teatrach lalek granych - największą popularnością cieszą się „Romans Perlimplina i Belisy”/1928/ i „Szopka don Cristobala”/1931/.

Lorca

„ Oddałem się teatrowi - mówił Lorca - bo czuję potrzebę wypowiedzania się w formie dramatycznej. Dla niego nie porzucę jednak uprawiania czystej poezji, chociaż poezja może istnieć zarówno w sztuce teatralnej, jak i w wierszu. „⁸

Dwa lata później stwierdzał: „ Teatr to poezja, która podnosi się z kart książki i staje się własnością człowieka. A kiedy to się urzeczywistnia, człowiek mówi i krzyczy, płacze i rozpacza. „⁹

Rankiem 20 sierpnia 1936 roku Federico Garcia Lorca został zabity przez frankistowskich żandarmów. „ Stała się straszna zbrodnia w Granadzie „ - zatytułował tren na śmierć Lorki poeta Antonio Machado.

Pomimo krótkiego, zaledwie trzydziestosiedmioletniego , życia Lorca pozostawił imponujące dzieło - poezje i dramaty, które sytuują go pośród najwybitniejszych twórców literatury naszego stulecia.

opracował: Jerzy Rochowiak

Przypisy:

1. Maria Strzałkowa, Literatura hiszpańska /w:/ Dzieje literatur europejskich, tom I, PWN, Warszawa 1979, s. 1013
2. Zofia Szleyen, Groteski teatralne Lorki /w:/ Federico Garcia Lorca, Teatro breve, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1966, s. 211
3. Maria Strzałkowa, Literatura hiszpańska, j.w. s. 1014 - 1015
4. Zofia Szleyen, Groteski teatralne Lorki, j.w., s. 214
5. Zofia Szleyen, Groteski teatralne Lorki, j.w., s. 216
6. Maria Strzałkowa, Literatura hiszpańska, j.w., s. 1024
7. Maria Strzałkowa, Literatura hiszpańska, j.w., s. 1025
8. „ Te przedziwne rzeczy. Wywiad dla pisma «El Sol», w 1934 roku „ /w:/ Federico Garcia Lorca, Od pierwszych pieśni do słów ostatnich Wybrata, przełożyła i opatrzyła postawiem Zofia Szleyen, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1987, s. 320
9. Cyt. wg Zofia Szleyen, Groteski Teatralne Lorki, j.w., s. 215

TWÓRCY PRZEDSTAWIENIA

Agnieszka Andruszko

Urodziła się 3 września 1961 roku. Ukończyła w 1985 roku Wydział Lalkarski Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej we Wrocławiu. Od 1984 roku pracowała we Wrocławskim Teatrze Lalek; od 1986 roku jest aktorką Teatru „Baj Pomorski” w Toruniu.

Zrealizowała autorski spektakl dyplomowy „Milcząc, patrząc, idąc poprzez przezroczyste ciała lalek”; realizowała akcje plastyczno-animacyjne „W oczekiwaniu na treść” (Toruń, Obrzycko, Puławy, Gdańsk); prezentowała instalacje plastyczne na wystawie „W kręgu kwadratu” (Toruń, 1992).

Ważniejsze role: Pani Helenka w „Chodzi, chodzi Baj po świecie” M. Abramowicza i J. Stachurskiego w reż. M. Abramowicza; Pytia i Hera w „Erosie i Psyche” wg Apulejusza w reż. M. Chodaczyńskiego; Zosia Samosia w „Wierszach Tuwima” w reż. Z. Wróbla; Szewc w „Kuglarzu w koronie” Z. Nawrockiej w reż. K. Arciszewskiego; Świnka w „Trzech Świnkach” S. Michałkowa w reż. W. Owczarzaka; Kret i Poziomka w „Co w skrzynkach piszczy” Cz. Sieńko w reż. autora; Szlomo w „Strażniku Nocy” P. Voglera w reż. G. Stanisławiaka; Królowna Rozmarynka w „Jak królowna w zgadywanki grała” J. Drdy w reż. W. Olejnika (Toruń).

Niko Niakas

Urodził się 22 grudnia 1952 roku. Ukończył w 1980 roku Wydział Lalkarski Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej we Wrocławiu. Pracował w Teatrze Dramatycznym im. L. Kruczkowskiego w Zielonej Górze; od 1983 roku jest aktorem Teatru im. Wilama Horzycy w Toruniu.

TWÓRCY PRZEDSTAWIENIA

Ważniejsze role: Lucky w „Czekając na Godota” S. Becketta w reż. K. Meissner (Zielona Góra); Orestes w „Muchach” J. P. Sartre’a w reż. J. Zembrzuskiego; Alfred w „Pierwszej lepszej” A. Fredry w reż. P. Cieplaka; Ksiądz w „Operetce” W. Gombrowicza w reż. K. Meissner; Filip w „Wędrownym teatrze Sopalowicia” w reż. B. Kierca; Łuka Łukicz w „Rewizorze” M. Gogola w reż. K. Meissner (Toruń).

Mirosław Szczepański

Urodził się 8 stycznia 1955 roku. W roku 1985 uzyskał dyplom aktora–lalkarza. Pracował od 1976 roku w Teatrze Muzycznym w Gdyni (studiując równocześnie w Studium Aktorskim przy tym Teatrze), od 1978 roku w Teatrze Ziemi Pomorskiej w Grudziądzu, od 1982 w Teatrze „Baj Pomorski” w Toruniu, od 1985 roku w Teatrze Lalki i Aktora „Baj” w Warszawie; od 1986 roku jest aktorem Teatru „Baj Pomorski” w Toruniu.

Ważniejsze role: Woźny w „Ptaku” J. Szaniawskiego w reż. J. Kozłowskiego; Homek w „Lecie Muminków” T. Woźniaka (Grudziądz); Jasiek w „Leć głosie po rosie” N. Gołębskiej w reż. K. Niesiołowskiego; Blaszyński w „Czarodzieju ze Smaragdowego Grodu” F. L. Bauma w reż. K. Niesiołowskiego (Warszawa); Bałwanek w „Zimowej przygodzie” K. Orskiego w reż. J. Piekarskiej; Marcin w „Hrabim Glińskim–Popielińskim” A. Wolskiego w reż. A. Leliawskiego; Ondra w „Jak królowna w zgadywanki grała” J. Drdy w reż. W. Olejnika (Toruń).

Władysław Janicki

Urodził się 27 maja 1953 roku. Ukończył w 1972 roku Państwową Wyższą Szkołę Baletową w Poznaniu. Od 1972 roku

TWÓRCY PRZEDSTAWIENIA

był tancerzem–solistą w Polskim Teatrze Tańca w Poznaniu, od 1978 roku aktorem Wrocławskiego Teatru Pantomimy, od 1981 do 1990 tancerzem–solistą Polskiego Teatru Tańca w Poznaniu. Zajmuje się choreografią widowisk teatralnych — w teatrach dramatycznych, muzycznych i lalkowych Lublina, Poznania, Torunia, Warszawy.

Jest — nie wymienianym w programie teatralnym — współtwórcą kompozycji ruchu scenicznego w „Szopce don Cristobala”.

Bogdan Szczepański

Urodził się 15 czerwca 1961 roku. Ukończył Wydział Instrumentalny Akademii Muzycznej w Bydgoszczy. Pracuje w Łomżyńskiej Orkiestrze Kameralnej i pełni funkcję kierownika muzycznego Łomżyńskiego Teatru Lalek.

Ważniejsze realizacje: kompozycja na taśmę — główna nagroda na Festiwalu Twórczości Radiowej „Pro Arte Acustica” w 1989 roku; „Furka Purka und die Zauberringe” — bajka muzyczna — Bazylea 1991 (w latach 1988–1992 współpracował jako kompozytor i wykonawca z Fundacją Muzyczną w Bazylei); kasety magnetofonowe i płyta kompaktowa nagrywane w latach 1989–1991; kompozycje muzyczne pisane na potrzeby Polskiego Radia (w latach 1988–1990 współpracował ze Studiem Muzyki Eksperymentalnej Rozgłośni Polskiego Radia w Białymstoku); piosenki dla dzieci; muzyka do spektakli teatralnych, m.in. „Poeta zamordowany” wg G. Apollinaire’a w reż. Z. Głowackiego (Le Puy — Francja), „Jak królowna w zgadywanki grała” J. Drdy w reż. W. Olejnika (Łomża, Toruń), „Opowieści betlejemskie” Z. Głowackiego w reż. autora (Łomża).

TWÓRCY PRZEDSTAWIENIA

Piotr Krochmalcki

Urodził się 1 lipca 1955 roku. Ukończył w roku 1980 Akademię Sztuk Pięknych w Warszawie. Zajmuje się projektowaniem graficznym, projektowaniem nadwozi samochodów, witrażami, uprawia rysunek, scenografię.

Ważniejsze prace scenograficzne: „Lekarz mimo woli” Moliera w reż. W. Olejnika (Lublin, Warszawa); „Faust” w reż. W. Olejnika (Olsztyn); „Jak królowa w zgadywanki grała” J. Drdy w reż. W. Olejnika (Łomża, Toruń).

Wojciech Olejnik

Urodził się 9 lutego 1957 roku. Ukończył Wydział Wiedzy o Teatrze w roku 1981 i w roku 1991 białostocki Wydział Reżyserii Teatru Lalek Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Warszawie. Zajmował się upowszechnianiem kultury teatralnej (Nowy Sącz, Ostrołęka, Milanówek). Od 1992 roku jest dyrektorem naczelnym i artystycznym Teatru „Baj Pomorski” w Toruniu.

Ważniejsze prace reżyserskie: „Toporland” — spektakl inspirowany rysunkami i opowiadaniem R. Topora (PWST — Białystok); „Sześć małych pingwinów” B. Aplitowa (Zielona Góra, Opole); „Lekarz mimo woli” Moliera (Lublin, Warszawa); „Jak królowa w zgadywanki grała” (Łomża, Toruń).
